

Studia mythologica slavica, IV. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Inštitut za slovenski narodopisje, Ljubljana, Slovenija. Università degli studi di Udine. Dipartimento di lingue e civiltà dell' Europa centro-orientale, Udine, Italia, 2001. – 268 p.

2001 m. Liublianoje buvo paskelbtas IV mokslinio tęstinio leidinio „Studia mythologica slavica“ tomas. Leidinį kuruoja dvi mokslo institucijos: Slovėnijos mokslo ir meno akademijos Slovėnų etnografijos institutas ir Italijos Udinės universiteto Centrinės bei Rytų Europos kultūrų ir kalbų centras.

Vyriausieji redaktoriai – Monika Kropelj, atstovaujanti Slovėnų etnografijos institutui, ir Nikolajus Mikhailovas iš Italijos Udinės universiteto. Pirmasis leidinio tomas pasirodė 1998 m., tad jo tradicijos laikytinos dar tik besiformuojančiomis. Specialių, mitologijos problematikai skirtų tęstinių leidinių Europoje yra nedaug, taigi šis leidinys, telkiantis slavų mitologinės tradicijos tyrėjus, turėtų būti perspektyvus. Beje, sudarant leidinį nesiribojama vien tik slavistika. Čia skelbiami ir baltų mitologijos tyrimai. Šių eilučių autorė yra įtraukta į redaktorių kolegiją kaip baltų arealo atstovė.

Aptariamą leidinio tomą sudaro dvi dalys: I. Slavų mitologija: šaltiniai ir rekonstrukcija; II. Liaudies tradicijų semiotinė interpretacija. Pirmoje dalyje nemaža dėmesio skiriama pietų ir vakarų slavų senosios religijos santykiui su krikščionybe bei jų jungimosi, susipynimo reiškiniams. Šią problemą gvildena Andrejaus Pleterskio straipsnis, kuriame keliamas klausimas, ar pietų slavai priešinosi krikštui. Romanas Zaroffas, tarsi pratęsdamas minėtąją krikščionybės diegimo naujoje dirvoje temą, aiškina, kaip polakų slavai suvokė krikščionybės įvedimo laikotarpį. Andrejus Pleterskis mano, kad pietų slavai krikščionybei rimtai nesipriešino ir ši religija pas juos prigijo palyginti greitai. Iki šių dienų tebeegzistuoja jos ir pagonybės jungimaši, derinamaši atspindintys fenomenai. Vladimiras Turčanas savo straipsnyje aptaria vakarų slavų iki-

krikščioniškosios religijos kulto pastatų Čekijoje ir Slovakijoje klausimą. Volkeris Schmidtas rašo apie šiaurės vakarų slavų statybos ritualus, kuriuos atliekant buvo aukojami gyvuliai ir žmonės.

Įdomus straipsnis apie ankstyvųjų viduramžių metalines diržų iš Centrinės Europos ir Balkanų detales, kuriose randama mitinių vaizdinių pėdsakų. Jo autorius Nikos Čausidis, suklasifikavęs diržų detalėse vaizduojamus objektus į tris grupes (atsižvelgdamas į objektų santykį su mitinio pasaulio sudedamosiomis dalimis ir to pasaulio vertybėmis), pastebi kai kuriuos dėsningumus išdėstant tuos objektus erdvėje: pozityvaus – šviesos ir dangaus – principo reprezentantai paprastai pateikiami diržų detalių kairėje pusėje (iš stebėtojo pozicijų); negatyvaus – chtoninio – principo atstovai būna dešinėje, o neutralų principą išreiškiantys ženklai vaizduojami šių detalių viduryje. Autoriaus nuomone, čia atsispindi slavų ir kitų tautų, gyvenusių Panonijos teritorijoje, pasaulėžiūra.

Marjeta Šašel Kos straipsnyje „Belin“ aptaria Tolmino srities (Slovėnijoje) tikėjimo gydytoju Belinu, galėjusiu išgydyti aklumą, genezę ir pateikia prielaidą, kad kuriant šio personažo vaizdinį vietos gyventojų galėjo būti jungiamas dievo Belibogo kultas su Belino garbinimu.

Nikolajaus Mikhailovo straipsnyje analizuojamas Aukštutinės Lužicos rašytojo ir mokslininko Michaelio Fren(t)zelio traktatas (publikuotas 1719 m.) apie slavų pagonyškosios tradicijos išivaizdavimą remiantis pirminiais viduramžių bei kai kuriais kitais šaltiniais. Autoriaus siekiama parodyti M. Fren(t)zelio veikalą kaip XVII a. mokslinio mitologinio mąstymo paminklą.

Antroje leidinio dalyje, skirtoje semiotinei tradicijų interpretacijai, pateikiami

straipsniai, kuriuose daugiausia analizuojami pietų slavų pasaulėžiūra ir papročiai tam tikruose jų paplitimo regionuose. Zmago Šmiteko straipsnyje aptariamas Šv. Jurgio bažnyčios Koičache (Austrijos Karintijoje) bareljefų astralinis simbolizmas, Roberto Dapito – burtai iš Friulijos, Kroatijos ir kitų sričių, Anetos Svetievos – šv. Barbaros ir šv. Igno šventės Kratovo apylinkėse, Dejana Ajdačico – pietų slavų liaudies baladės apie fėjas (*vila*), Mirjamo Mencejaus – vilkų piemens personažas slovėnų mitologijoje. Pastarajame straipsnyje vilkų piemu siejamas su šv. Jurgiu (plg. panašią šv. Jurgio ir vilkų sąsają lietuvių papročių ir tikėjimų kontekste). Michailo Evzolino darbe kalbama apie senovės graikų dainuojančias deives sirenas, aprašytas daugiausia Homero „Odisėjoje“. Analizuojami Homero veikalo kosmologiniai parametrai, pasaulio struktūros ir organizacijos principai. Odisėjo kelionė į Itakę, autoriaus teigimu, primenanti keliavimą į mirusiųjų pasaulį.

Aptariamo leidinio pabaigoje skelbiami du su baltistika susiję straipsniai: Rainerio Eckerto apie baltų namų židinio garbinimą bei lietuvių ugnies deivę ir šių eilučių autorės pateikta Yvonnos Luven knygos „Der Kult der Hausschlange: Eine Studie zur Religionsgeschichte der Letten und Litauer“ (2001) recenzija.

Bent kiek aptartinas mums aktualus R. Eckerto straipsnis. Autorius, remdamasis istoriniais šaltiniais ir lietuvių bei latvių tautosaka, analizuoja įvairias ugnies garbinimo formas, su ugnimi susijusių dievybių vardus. Išskirdamas lietuvių židinio deivę Gabiją, R. Eckertas nurodo ir kitus su pagarpa ugniai susijusius teonimus, maldeles. Be Gabijos, minimi Gabjaujis, Gabjauja ir Jagaubis (pastarasis sudarytas šaknų inversijos pagrindu), turintys ryšį su jauja, klojimu. Primenami ir Jono Lasickio veikale užfiksuoti vardai Polengabija (pirmasis sandas siejamas su žodžiais *pėlenas*, *pelenė*) ir *Motergabiae* (Motergabė, moterų globėja), Mato Pretorijaus užrašyta *šventa ponyke*. Realesnės ugnies dievybės vardo formos: *Gabis* (paminėta Lauryno Ivinskio), *Gabeta* (kaip Gabjaujos variantas pateiktas Fridricho Kuršaičio), *Gabvartas* (LKŽ 3 p. 7).

R. Eckertas daro išvadą, kad lietuviai, latviai ir prūsai garbino židinio ugnį, tačiau, jo manymu, tik lietuviai turėjo deivę, vadinamą iš šaknies **gab-* padarytu vardu. Pagrindinė reikšmė teikta židinio ugnies saugojimui (p. 261).

Taigi nors „Studia mythologica slavica“ kaip tęstinis leidinys gyvena dar tik formavimosi, kūrimosi laikotarpį, tačiau jis jau pretenduoja į tarptautinę plotmę ir nusipelnė Europos tautų mitologinių tradicijų tyrėjų dėmesio.

Nijolė Laurinkienė

**Journal of Folklore Research, vol. 38, No. 3 September–December, 2001.
Published by the Indiana University Folklore Institute. – 292 p.**

Šis žurnalo numeris lietuvių skaitytojo akiai tikriausiai pasirodys gana egzotiškas: minimi Malavio, Zimbabvės, Mekos pavadinimai. Straipsnių temos taip pat įvairios: nagrinėjami konkretūs tautosakos kūriniai ir aptariami tam tikri tautosakos reiškiniai, pristatoma autorinė kūryba, gvildenami tradicijų bei pažangos santykio dalykai, tyrinėtojo ir pateikėjo bendravimo niuansai bei dar daug kitokių problemų.

Galbūt „artimesnis“ dabar Izraelyje gyvenančios ukrainietės mokslininkės Larisos Fialkovos straipsnis apie Černobylio folklorą. Omenyje turimas ne senasis daugialypis šio Ukrainos miestelio folkloras, o po 1986 m. balandžio 26 dienos branduolinės katastrofos atsiradusi tautosaka: gandai, asmeniniai naratyvai, žaidimai, čiastuškos, populiarių dainų parodijos bei anekdotai. Autorė stengiasi aprėpti visus prieinamus duomenis, nes